

Ajankohtaista toimijoiden kuvailussa

Katerina Sornova
(katerina.sornova@helsinki.fi)
Talonmiehen Extra-tuokio 3, 3.10.2019

16 40 KANSALLISKIRJASTO

Aiheena

- Toimijakuvailupalvelu (yhteistyökumppanit, ohjeet)
- Asteri
- Toimijakuvailuverkosto
- Hankalat musiikinimet
- Toimijakuvailuun liittyvät käytännöt
- Etukäteiskysymykset

16 40 KANSALLISKIRJASTO

Toimijoiden kuvailu

- toimijat: henkilöt, suvut ja yhteisöt
- toimijakuvailu = ensisijaisten nimien valinta (nimien auktorisointi)
 - henkilön kuvailu = henkilöauktoiteetti
 - yhteisön kuvailu = yhteisöauktoiteetti
- kuvailun avulla luodaan ohjeelliset nimenmuodot tietokantaan
- Asteri-tietokanta:
 - auktoiteettitietokanta
 - yhteiset kuvailusäännöt ja -käytännöt

16 40 KANSALLISKIRJASTO

Toimijakuvailupalvelu (ToiKu-palvelu)

- vuonna 2017 perustettu palvelu, joka tarjoaa ohjeistusta sekä suomalaisten että ulkomaalaisten henkilöiden ja yhteisöjen kuvailussa
- asiantuntijapalvelun tavoitteena on auttaa kirjastoja, arkistoja ja museoita tuottamaan toimijakuvailuja yhtenäisin periaattein
- <https://www.kiwi.fi/display/Toimijakuvailupalvelu/>

16 40 KANSALLISKIRJASTO

Yhteistyökumppanit

- Asterin pääasiallisena tiedontuottajana Kansalliskirjasto
- Yhteistyökumppanit (vastuu oman yliopiston väitöskirjojen kirjoittajien ja tutkijoiden kuvailusta, myös oman organisaatioon liittyvien yhteisöjen kuvailu):
 - Avoimen tiedon keskus - Jyväskylän yliopiston kirjasto
 - Aalto-yliopiston oppimiskeskus/kirjasto
 - Oulun yliopiston kirjasto ja
 - Turun yliopiston kirjasto.

16 40 KANSALLISKIRJASTO

Ohjeet

- Toimijakuvailuohje: <https://www.kiwi.fi/display/Toimijakuvailupalvelu/Toimijakuvailuohje>
- Toimijakuvailun translitterointiohje: <https://www.kiwi.fi/display/Toimijakuvailupalvelu/Toimijakuvailun+translitterointiohje>
- Asterin toimintaohje (uusi!): <https://www.kiwi.fi/display/Toimijakuvailupalvelu/Asterin+toimintaohje>

16 40 KANSALLISKIRJASTO

Asteri

- henkilöt 148 000, yhteisöt 48 500, kokoukset 1 100 (1.10.2019)
- Asterin laatua on parannettu erilaisilla massakorjausajoilla
 - yhteisöille maakoodi ja yhteisötyyppi
 - tuplia siivottu
 - ylimääräiset varianttinitimet poistettu ja viittauskäytännöt yhtenäistetty
 - toimijoiden välisiä suhteita on täydennetty
 - merkinnät rda:sta on siivottu (040e-osakenttä)
 - työ jatkuu...
- ISNI-tunnuksia lähes 32 000 yhteisöissä (lisätty koneellisesti) ja noin 5 500 henkilöissä (lisätty manuaalisesti)

KANSALLISKIRJASTO

Myös Violan auktoriteetit Asterissa!

- Violan auktoriteettitietueita siivottiin ja rikastettiin tietyillä elementeillä erillisten projektien aikana (2016–2019)
- systemaattisen tarkistuksen jälkeen yhteisöauktoiteetit vietiin Asteriin vuonna 2017, henkilöauktoiteetit kesällä 2019 (työ hieman kesken k-alkuisten henkilöiden kohdalla, mutta kaikki Violan auktoiteetit ovat kuitenkin Asterissa)
- Fennican ja Violan auktorisoitujen nimenmuotojen käytäntöjä on yhdenmukaistettu ja kuvailut samoista toimijoista on yhdistetty yhdeksi tietueeksi
- Violan auktoiteettitietueiden linkkaaminen Melindassa oleviin bib-tietueisiin on aloitettu, mutta suurin osa tekijöistä edelleen linkkaamatta

KANSALLISKIRJASTO

Asteri avoimena datana

- Asterin sisältämä data yhteisöistä on julkaistu avoimena datana Fintossa vuonna 2014: Suomalaiset yhteisönimet (<https://finto.fi/cn/fi/>)
 - tällä hetkellä ei valitettavasti päivity kirjastojärjestelmävaihdon takia
- Henkilöihin liittyvän datan avaamista suunnitellaan ja valmistellaan, asiasta tiedotetaan erikseen

KANSALLISKIRJASTO

Toimijakuvailuverkosto (ToiKu-verkosto)

- verkosto, johon kaikilla halukkailla on mahdollisuus liittyä
- Kansalliskirjasto toimii toimijakuvailutyön koordinoijana
- ensimmäinen kokous joskus marraskuussa
- heti alkuun isot urakat:
 - käydä uuden RDA:n tekstiä ja linjauksia läpi toimijakuvailun näkökulmasta ja sopia yhteisistä kuvailukäytännöistä
 - ent. Luumu-ryhmän ylläpitämän Hankalat musiikkinimet -luettelon sisältämien tekijöiden nimenmuodot Asteriin

KANSALLISKIRJASTO

Tehtävä 1: RDA:n läpikäynti toimijakuvailun näkökulmasta

- ensimmäinen englanninkielinen versio päivitetyistä RDA:sta julkaistiin huhtikuussa 2019; täysin valmiiksi RDA julistetaan vasta, kun ensimmäiset käännökset julkaistaan uudessa toolkitissa
- päivitettyä tekstiä pitäisi käydä läpi toimijakuvailun näkökulmasta (entiteetit *Agent*, *Person*, *Collective Agent*, *Corporate body* ja *Family*), myös linjauksia pitäisi käsitellä (vanhat, uudet, muutetut, korjatut)
 - aikataulut: marraskuu 2019 – kesä 2020

KANSALLISKIRJASTO

Tehtävä 2: Hankalat musiikkinimet

- luetteloon sisältyvien nimien läpikäynti, tavoitteena tekijöiden nimenmuodot vastaamaan RDA-kuvailukäytäntöjä
- luettelossa 2577 nimeä ja nimenmuotoa, näistä yli tuhat (=suomalaiset) jo Asterissa

KANSALLISKIRJASTO

Milloin ja mitä auktorisoidaan?

Tavoite:

- suomalaisia toimijoita pyritään auktorisoimaan aina, jos tiedot on saatavana luotettavasta tiedonlähteestä
- ulkomaisia toimijoita auktorisoidaan tarvittaessa (sekaannuksia samannimisistä, aineistoissa käytetään useita eri nimenmuotoja, tekijästä on paljon viittauksia)

Käytännössä:

- käytännöt ovat kuitenkin vaihdelleet eri aikakausina, eroja Fennican ja Violan käytännöissä

KANSALLISKIRJASTO

Jos nimeä ei ole auktorisoitu...

- viesti toimijakuvailupalveluun: toimijakuvailu-posti@helsinki.fi
- mitä enemmän annetaan tietoa, sitä nopeammin käsittely sujuu
 - nimen lisäksi syntymävuosi/elinvuodet, ammatti, henkilöön tai yhteisöön liittyvä toimiala, käytetyt (verkko)lähteet + varianttinitimet (aineistoissa käytetyt nimenmuodot, eri tavoilla translitteroidut nimet), toimijaan liittyvät yhteisöt ja toimijan kirjoittama(t) julkaisu(t)
- Huom. ISNI-tietokanta ei ole auktoriteettitietokanta

KANSALLISKIRJASTO

Jos kuvailussa on puutteita, virheitä tai muuta täydennettävää...

- viesti toimijakuvailupalveluun: toimijakuvailu-posti@helsinki.fi
- samoilla periaatteilla (korjattava/täydennettävä asia mahdollisine lähteineen)
- puutteita löytyy kyllä (esim. 1800-luvulla syntyneistä henkilöistä puuttuu kuolinvuosi noin 500 tapauksessa)
- vanhoja täydennetään, kunhan ehditään
- oman ehdotus-/korjauslomakkeen käyttöönottomahdollisuutta tutkitaan sen jälkeen, kun ehdotusjärjestelmä on uusittu ja otettu käyttöön

KANSALLISKIRJASTO

Syntymävuosien näyttämisen paikalliskannoissa

- EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutus kuvailutietojen sisältämiin henkilötietoihin
- KAM-sektorin juridinen ryhmän antama suositus: Tietosuoja KAM-sektorilla. Suositellut toimintatavat henkilötietoja sisältävien aineistojen käsittelyyn kirjastoissa, arkistoissa ja museoissa ([linkki](#))
 - "tarkoituksena on auttaa kirjastoja, museoita ja arkistoja suunnittelemaan, kehittämään ja toteuttamaan henkilötietojen suojaa omassa toiminnassaan"
- yleinen etu, samannimisten henkilöiden erottaminen toisistaan

KANSALLISKIRJASTO

Metatietosanasto, YSO ja toimijoiden kuvailu

- Metatietosanastoa on päivitetty laajasti oppiarvojen, arvonimien ja ammattien osalta KAM-ryhmän toiveesta
 - Metatietosanaston termejä käytetään Asterissa mm. kentissä 368 (arvonimi) ja 374 (ammattitermi)
 - kesän aikana lisätty noin 160 ammattitermiä, oppiarvoja lähes 170 ja arvonimiä lähes 150 (kirkollinen tai uskonnollinen arvo(nimi), kuninkaallinen tai aatelisarvo, muu, mm. kunnioitusta osoittava arvonimi)
- Toimijoiden kuvailussa käytetään edelleen YSA-termejä (YSO-termien käyttöönotto suunnitellaan)
 - Asterissa YSA-termejä käytetään kentässä 372 (toimiala)

KANSALLISKIRJASTO

Toimijoihin liittyvät tunnukset 024-kenttään

- ORCID-tunnus
024 7# Ꞥa <https://orcid.org/0000-0002-9402-2440> Ꞥ2 orcid
- ISNI-tunnus
024 7# Ꞥa 0000000081080954 Ꞥ2 isni
- Y-tunnus
024 8# Ꞥq Yritys- ja yhteisötunnus: Ꞥa 2539542-4

KANSALLISKIRJASTO

Etukäteiskysymykset

- *Onko tullut ratkaisua "rakennuksen nimi asiasanana" kysymykseen (kysymys tullut heinä-elokuussa 2019 siskuvaiilu-listalle)? Onko kansainvälisesti, mm. EURIGin editorial committeeessa ollut asia esillä + ratkaisuehdotus?*
 - käsitelty EURIGin Editorial committeeessa kesällä
 - seuraavaksi asian käsittelee EURIGin hallitus (*Executive committee*), joka laatii ns. discussion paperin RSC:hen (kokous loka-/marraskuussa)
 - jos RSC (*RDA Steering Committee*) hyväksyy idean, siitä tehdään virallinen ehdotus, joka käsitellään ensi vuoden RSC:n kokouksessa... päätös vasta vuoden 2020 lopussa?
 - EURIG oli periaatteessa myöntyväinen siihen, että rakennukset kuvaillaan jatkossa paikkoina ja liikkuvat artefaktit teoksina